

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ У ЗБІРНИКУ НА ПОШАНУ АКАДЕМІКА О.І. СОБОЛЕВСЬКОГО (ЗА ЕПІСТОЛЯРНИМИ МАТЕРІАЛАМИ)

У статті на основі аналізу епістолярної спадщини видатного українського та російського філолога В.М. Перетця відображено історію видання збірника на пошану академіка О.І. Соболевського. Джерелом дослідження стало листування вченого з українськими філологами й славістами, що зберігається в особовому фонді українського літературознавця С.І. Маслова в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Висвітлена участь у збірнику українських вчених, як тих, які працювали в Україні, так і тих, що мешкали за кордоном.

Ключові слова: О.І. Соболевський, В.М. Перетц, епістолярна спадщина, славістика, філологія.

У 1928 р. побачив світ збірник статей на пошану Олексія Івановича Соболевського (1857–1929), який було надруковано у Ленінграді (нині — м. Санкт-Петербург) з нагоди 70-річчя видатного російського філолога-славіста, лінгвіста, палеографа, фольклориста, академіка Санкт-Петербурзької академії наук (1900). Ініціаторами підготовки збірника, присвяченого О.І. Соболевському, стали його учні, зокрема академік Всеукраїнської (1919) та Санкт-Петербурзької (1914) академії наук Володимир Миколайович Перетц (1870–1935). Поява збірника на пошану академіка О.І. Соболевського, що до неї активно долучилися провідні українські філологи-славісти, стало значним досягненням у сфері славістики та філологічної науки.

Цінним джерелом низки сучасних досліджень з історії друку окремих знакових академічних видань є епістолярна спадщина В.М. Перетця¹. В Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ) зберігається листування В.М. Перетця з науковцями, які надіслали або мали намір представити свої праці у ювілейному збірнику на пошану О.І. Соболевського. У цій статті ми ставимо за мету проаналізувати епістолярій В.М. Перетця, що дає змогу реконструювати історію підготовки наукового збірника, присвяченого О.І. Соболевському, висвітлити участь у збірнику українських учених та означити їхню роль у виданні.

Перш ніж перейти до розгляду кореспонденції щодо збірника, присвяченого О.І. Соболевському, слід зазначити, що його

¹ Василюк О. Листи В. Перетця до А. Кримського у фондах Інституту рукопису НБУВ // Східний світ. 2010. № 3. С. 5–9; Шаповал А.І. До історії видання праці В.М. Перетця «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку» // Глобалізація/європеїзація і розвиток слов'янських культур : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.). К., 2016. С. 408–411.

наукова біографія була тісно пов'язана з Україною. Випускник Московського університету (1878) О.І. Соболевський протягом 1882–1888 рр. працював доцентом (1882–1884) та професором (1884–1888) Університету св. Володимира у Києві. Свою докторську дисертацію «Нариси з історії російської мови» він захистив у Харківському університеті (1884). Наукові інтереси О.І. Соболевського стосувалися історії передусім російської, а також української й білоруської мов. Зокрема, вчений вважається одним із засновників історичної та описової діалектології української мови. У своїй праці «Нарис російської діалектології» (1892) він перший систематизував опис діалектів сучасної української мови. Крім того, в дослідженнях О.І. Соболевського вміщено численні спостереження над фонетикою, морфологією і лексичними особливостями української мови².

Помітними були здобутки О.І. Соболевського й на ниві славістики. Його внесок у розвиток слов'янської філології отримав високу оцінку як вітчизняних, так і європейських учених. За видатні досягнення у сфері славістики О.І. Соболевського було обрано членом-кореспондентом Білградської та Софіївської академії наук.

Після Університету св. Володимира у Києві О.І. Соболевський завідував кафедрою російської мови і словесності Санкт-Петербурзького університету (1888–1908) та викладав в Археологічному інституті Санкт-Петербурга. Вийшовши в 1908 р. у відставку, вчений переїхав до Москви, де продовжив свою викладацьку діяльність, зокрема, читав лекції в Московському університеті та Московському археологічному інституті. За свою 50-річну науково-педагогічну діяльність О.І. Соболевський підготував багато учнів, а його

² Широкоград Є.Х. Соболевський Олексій Іванович // Українська мова : енциклопедія. К.: Українська енциклопедія, 2000. С. 582.

наукові ідеї мали вплив на формування історико-філологічних поглядів не одного покоління учених, котрі в майбутньому заснували власні наукові напрями і школи.

Одним із талановитих учнів О.І. Соболевського був В.М. Перетц, у майбутньому видатний філолог-славист, засновник Київської філологічної школи. Навчаючись у 1889–1893 рр. на історико-філологічному факультеті Санкт-Петербурзького університету та слухаючи лекції О.І. Соболевського з історії російської мови та давньої російської літератури, де йшлося і про давні галицько-волинські діалекти, і про «Слово о полку Ігоревім», В.М. Перетц зацікавився історією української мови та літератури. «Крім загального курсу, О.І. Соболевський, — зазначала В. П. Адріанова-Перетц у своєму нарисі про В.М. Перетца, — читав спеціальні курси — про перекладну літературу стародавньої Русі, приділяючи найбільшу увагу апокрифам і легендам, і про «Слово о полку Ігоревім». Саме цей курс на все життя заразив В.М. Перетца, за його власним визнанням, інтересом до найвидатнішої пам'ятки руської старовини та мрією знайти замість згорілого новий список її»³.

Після закінчення у 1893 р. Санкт-Петербурзького університету, В.М. Перетц був залишений О.І. Соболевським на кафедрі російської мови і словесності для підготовки до професорського звання. Захистивши магістерську (1900) й докторську (1902) дисертації та маючи намір далі досліджувати історію давньої української літератури, В. М. Перетц прагнув переїхати до Києва. Щоб допомогти своєму учню, О.І. Соболевський надіслав декану історично-філологічного факультету Університету св. Володимира у Києві Т.Д. Флоринському листа, де характеризував В.М. Перетца як сформованого вченого та старанного працівника, котрий зможе викладати і історію російської мови, і діалектологію⁴.

У 1903 р. В.М. Перетца за конкурсом було обрано екстраординарним професором, а у 1906 р. затверджено ординарним професором кафедри російської мови і словесності Університету св. Володимира у Києві. В університеті В.М. Перетц читав історію російської літератури та спецкурси з окремих її періодів і розділів, зокрема, викладав спецкурс «Література південно-західної Росії XV–XVIII ст.», у якому знайомив студентів із забороненою тоді

історією української літератури, а також викладав такі курси, як вступ в історію літератури, церковнослов'янська мова, історія давньоруської мови, діалектологія, слов'яно-руська палеографія тощо.

У жовтні 1907 р. у Києві з ініціативи та під керівництвом В.М. Перетца розпочав роботу Семінарії російської філології, в роботі якої брали участь студенти Університету св. Володимира, слухачки Київських вищих жіночих курсів і вечірніх приватних жіночих історико-філологічних курсів. Учасники Семінарії досліджували питання історіографії, археографії, палеографії, текстології, теорії літератури, методології та історії літературознавства, історії давньоруської писемності, історії нової і новітньої літератури, історії слов'янських і західноєвропейських літератур, історії мови і словесності, народної творчості тощо. Особлива увага приділялась вивченню матеріалів, що стосувалися історії давньої української літератури. Як зазначила В.П. Адріанова-Перетц у листі до Л.Є. Махновця, своїм учням В.М. Перетц передусім давав досліджувати теми, що стосувалися історії української літератури й долі пам'яток XI–XIII ст. в українській літературі та українських списків російських творів «московського» періоду⁵. Завдяки діяльності Семінарії В.М. Перетца було сформовано Київську філологічну школу.

Яскравим представником Київської філологічної школи був учень В.М. Перетца та активний учасник Семінарії російської філології, згодом видатний український літературознавець, професор (1935), доктор філологічних наук (1948), членкореспондент АН УРСР (1939) Сергій Іванович Маслов (1880–1957). Після від'їзду в 1914 р. В.М. Перетца до Санкт-Петербургу С.І. Маслов, працюючи приват-доцентом Університету св. Володимира, став викладати основні навчальні курси В.М. Перетца, як-от: «Література південно-західної Росії XV–XVIII ст.» і «Слов'яно-руська палеографія».

Творчі та дружні стосунки між С.І. Масловим і В.М. Перетцем не перервалися й після від'їзду останнього з Києва. Так, С.І. Маслов брав активну участь у підготовці до друку в Києві книги В.М. Перетца «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку», яка побачила світ у 1926 р. як видання Всеукраїнської академії наук (ВУАН)⁶. Дієвою була участь С.І. Маслова й у підготовці збірника статей на пошану академіка О.І. Соболевського. Саме в особовому фонді С.І. Маслова в ІР НБУВ (ф. 33) відклалися

³ Адріанова-Перетц В.П. Владимир Николаевич Перетц (1870–1935) // Перетц В.Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков. Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР, 1962. С. 210.

⁴ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ). Ф. 33. Од. зб. 8061. Арк. 1–1 зв.

⁵ Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Ф. 1198. Оп. 1. Спр. 97. Арк. 9 зв.

⁶ Шаповал А.І. До історії видання праці В.М. Перетца «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку».

документи з історії підготовки збірника: циркулярний лист щодо організації видання; списки вчених-учасників і назви їхніх статей; витяги з протоколів засідань Відділення російської мови та словесності АН СРСР; коректури статей; лист про друк збірника, а також листування В.М. Перетца з філологами та славістами, які мали намір надіслати свої праці для публікації у виданні.

Крім В.М. Перетца, ініціаторами видання збірника філологічних і славистичних статей з нагоди 70-річчя академіка О.І. Соболевського були член-кореспондент ВУАН А.І. Лященко, члени-кореспонденти АН СРСР М.К. Козмін, П.К. Сімоні, В.П. Сиповський і професор П.М. Шеффер⁷. 16 листопада 1926 р. на засіданні Відділення російської мови та словесності АН СРСР після доповіді В.М. Перетца було прийнято рішення «збірник статей на пошану О.І. Соболевського включити до числа видань Відділення за 1926–1927 рр. і, виділив для нього 10 друк. арк. із наданих Відділенню, призначити редактором збірника В.М. Перетца та доручити йому організацію видання»⁸.

В.М. Перетцем був підготовлений циркулярний лист, у якому вказувалися головні вимоги до статей майбутнього збірника, а саме: до публікації у виданні приймалися статті наукового змісту з тих галузей знань, у яких працював О.І. Соболевський (статті інформаційні або суто бібліографічного характеру редакцією не розглядалися); за обсягом статті не повинні були перевищувати 4 сторінок або 8 тис. знаків; останнім терміном подання праць до редакції встановлювалося 15 грудня для вітчизняних учених і 20 грудня 1926 р. для науковців, котрі мешкали за кордоном; статті необхідно було набрати на машинці та надіслати до Ленінграда на адресу В.П. Перетца (вул. Надеждинська, 27, кв. 15^а)⁹.

З питань підготовки наукового збірника, присвяченого О.І. Соболевському, В.М. Перетц листувався зі своїми учнями, колишніми членами Семінарію російської філології, які мешкали в Києві (С.І. та О.М. Масловими), Прилуках (В.І. Масловим), Баку (О.В. Багрієм), Варшаві (І.І. Огієнком), Москві (С.О. Бугославським, М.К. Гудзієм, Б.В. Нейманом), Ніжині (Є.А. Рихліком), Одесі (К.О. Копержинським). Його адресатами та кореспондентами були такі українські вчені, як академік ВУАН К.В. Харлампович (Тургай), член-кореспондент ВУАН А.І. Лященко (Ленінград), члени-кореспонденти АН СРСР Г.А. Ільїнський (Саратов), О.І. Томсон (Одеса), українські науковці

В.М. Базилевич, І.М. Корольков, М.О. Макаренко, А.І. Степович (Київ), О.І. Білецький (Харків), М.П. Алексеев, С.С. Дложевський, П.О. Потапов (Одеса), С.Г. Вілінський (Брно), В.О. Розов (Скоп'є), Ю.А. Яворський (Прага). Про надсилання статей до збірника йшлося у листах українського та білоруського мовознавця-славіста П.П. Бузука, котрий працював у Мінську.

Українські філологи активно відгукнулися на пропозицію В.М. Перетца взяти участь у збірнику статей, присвяченого 70-літньому ювілею О.І. Соболевського, адже становлення багатьох із них як учених відбулося або під науковим керівництвом, або під впливом педагогічної діяльності Олексія Івановича, для інших його авторитет, як видатного філолога-славіста, був беззаперечним. Крім того, публікація статті в такому поважному виданні давала вченим гарну можливість ознайомити наукове співтовариство з результатами своїх досліджень. Так, український літературознавець О.І. Білецький, отримавши від В.М. Перетца запрошення взяти участь в збірнику на честь О.І. Соболевського, інформував про підготовку ювілейного видання своїх харківських колег — славіста-мовознавця Л.А. Булаховського та історика літератури М.П. Жинкіна. Подякувавши В.М. Перетцу за повідомлення про збірник, О.І. Білецький зауважив, що в Харкові філологи вже «давно не мали можливості публікувати статті з цікавих для них питань»¹⁰.

С.І. Маслов, відповідаючи В.М. Перетцу на запрошення взяти участь в збірнику, зазначив: «У цьому році в мене маса справ, буквально не має часу озирнутися “навколо себе”. Але все ж, уриваючи час частиною від сну, частиною від різних служб, я пишу зараз статтю для збірника на пошану О.І. Соболевського. Дуже мені хочеться взяти участь в цьому збірнику»¹¹. Темою своєї статті С.І. Маслов обрав історію видань київського «Синопису». Дослідивши перевидання твору у XVII–XIX ст., Сергій Іванович згадав й про підготовлене перед Першою світовою війною видатним дослідником української церковної історії С.Т. Голубевим коментоване видання «Синопису», що, втім, так і не побачило світ. «В огляд видань, — писав він В.М. Перетцу, — я ввожу відомості про рідкісне видання Голубева, яке майже цілком пішло на макулатуру. Думаю, зберегти про нього пам'ять в тих небагатьох рядках, які я йому присвячую, — вельми не марно»¹². Крім того, С.І. Маслов навів малодосліджені факти перекладу «Синопису» на грецьку мову та його рефлексію в румунській літературі¹³.

⁷ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8048. Арк. 2.

⁸ Там само. Од. зб. 8052. Арк. 1–1 зв.

⁹ Там само. Од. зб. 8048. Арк. 1–7 зв.

¹⁰ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8100. Арк. 1–1 зв.

¹¹ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 4936. Арк. 1.

¹² Там само. Од. зб. 8157. Арк. 1 зв.

¹³ Там само.

Вивчаючи історію київських видань «Синопису», С.І. Маслов особливу увагу звернув на видання 1680 р. З його листів до В.М. Перетца дізнаємося про складнощі роботи над статтею та про те, як виважено поставився вчений до публікації результатів своїх досліджень. Після того, як стаття була вже підготовлена та надіслана до Ленінграда, С.І. Маслов з'ясував, що в 1680 р. в Києві було здійснено не два, як він вказав у статті, а три різних видання «Синопису», що змусило його просити В.М. Перетца відкласти публікацію праці до її переробки. У листі від 26 грудня 1926 р. він писав: «Дорогий Володимире Миколайовичу, після висилки статті для збірника О.І. Соболевського (9/22 грудня, 9 г[один] р[анку]) я вирішив, не задовольняючись тими 10 примірниками «Синопису», які піддав ретельному обстеженню, переглянути примірники, доступ до яких був б[ільш]-м[енш] складним і для пошуку яких не хотілося забирати час від статті. Ці додатково переглянуті примірники взагалі не дали нічого нового для міркувань щодо того, про що я говорив в статті, але один — змусив мене здивуватися, засмутитися і навіть ... кинув у стан моральної депресії (цілу добу я нічого не міг робити). Виявилось, що існує проміжний, середній між а і В варіант («Синопису». — А. Ш.), мною своєчасно не врахований, який вносить нові нюанси в ті схеми, які я даю в статті»¹⁴. Над другою редакцією своєї статті С.І. Маслов працював більше місяця. В.М. Перетц отримав її 13 лютого 1927 р., коли вже було зроблено коректуру декількох статей збірника, але Володимир Миколайович заспокоїв київського колегу, схваливши його працю¹⁵.

У збірнику взяли участь й інші представники родини Маслових: О.М. Маслова — статтею «До історії анекдотичної літератури XVIII ст.» і В.І. Маслов — розвідкою «До питання про перші російські переклади поем Оссіана-Макферсона». З листа О.М. Маслової до В.М. Перетца можна дізнатися про ставлення українських учених до участі в збірнику на пошану О.І. Соболевського. 10 грудня 1926 р. вона писала Володимирі Миколайовичу, що «українці доволі стримано відносяться до ідеї збірника і обережні люди це, звичайно, враховують. Тому навряд чи «мати міст руських» буде багато представлено»¹⁶. Можливо, така позиція українських філологів була викликана несприйняттям думки О.І. Соболевського щодо української мови, яку він називав «малорусским наречием»¹⁷. Однак участь у збірнику українських дослідників була значною.

Якщо харківських учених про підготовку збірника, присвяченого О.І. Соболевському, було проінформовано через О.І. Білецького, то кияни про ювілейне видання дізналися від С.І. Маслова. Він не тільки інформував київських дослідників, зокрема В.М. Базилевича, М.О. Макаренка, А.І. Степовича, про збірник, вимоги до статей, терміни їх написання тощо, а й переглядав підготовлені вченими праці щодо того, наскільки вони відповідали вимогам редакції видання. При необхідності С.І. Маслов допомагав й переслати статті В.М. Перетцу. Так він переслав до Ленінграда для публікації в збірнику на честь О.І. Соболевського працю «Склад Сказання про чудеса ікони Божої Матері Римлянині» колишнього киянина, а на час роботи над збірником професора кафедри філології Варшавського університету С.Ю. Кулаковського, який, не знаючи адресу редакції видання, надіслав статтю до Києва С.І. Маслову¹⁸.

З листів відомо й про інших українських вчених, які відіграли значну роль щодо організації філологів-славістів для підготовки статей до збірника. В Одесі довіреною особою В.М. Перетца був його учень К.О. Копержинський, який повідомив про роботу над ювілейним виданням на пошану О.І. Соболевського професора-лінгвіста О.І. Томсона, який для збірника підготував розвідку «Про дифтонгізацію є, о в українській мові». К.О. Копержинський також надіслав В.М. Перетцу статтю історика театру та філолога Б.В. Варнеке¹⁹. Серед українських вчених у Варшаві інформацію про підготовку збірника до ювілею О.І. Соболевського розповсюдив професор Варшавського університету І.І. Огієнко²⁰.

З учених, які перебували в еміграції, на заклик В.М. Перетца взяли участь у вшануванні О.І. Соболевського із щирим ентузіазмом відгукнувся російський філолог-славіст Микола Миколайович Дурново (1976–1937). Випускник Московського університету, він деякий час працював в Україні, обіймаючи посади приват-доцента та професора кафедри російської мови і словесності Харківського університету (1910–1915). Впродовж 1918–1921 рр. М.М. Дурново, як і В.М. Перетц, був професором Саратовського університету, а в 1924 р. виїхав до Чехословаччини. На кошти Чеської академії наук і мистецтв М.М. Дурново досліджував українські діалекти в Закарпатті та, як професор за запрошенням, викладав в Університеті Брно. Відповідаючи на пропозицію В.М. Перетца, у листі від 10 грудня 1926 р. М.М. Дурново наголосив: «Вважатиму своїм

¹⁴ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8157. Арк. 1.

¹⁵ Там само. Од. зб. 6120. Арк. 1.

¹⁶ Там само. Од. зб. 8161. Арк. 1 зв.

¹⁷ Широкоград Є.Х. Соболевський Олексій Іванович.

¹⁸ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8159. Арк. 1.

¹⁹ Там само. Од. зб. 8139. Арк. 1.

²⁰ Там само. Од. зб. 8177. Арк. 1 зв.

обов'язком взяти участь у «Збірнику», оскільки глибоко поважаю О[лексія] І[вановича] і, не дивлячись на свою розбіжність з ним з багатьох питань, схилиюсь перед ним, вважаючи його одним із найбільших світил нашої науки»²¹. Запрошення взяти участь у збірнику, присвяченому О.І. Соболевському, через М.М. Дурново отримала ціла низка українських учених, які мешкали за кордоном, зокрема С.Г. Вілінський, В.О. Розов, Ю.А. Яворський²².

Зазначимо, що до ювілейного збірника на честь О.І. Соболевського увійшли праці не тільки видатних й добре відомих в науковому світі вчених, а і молодих дослідників. Одним із з тих, хто забажав взяти участь у виданні, був випускник історико-філологічного факультету Київського університету (1918), а на час роботи над збірником — завідувач бібліографічного відділу Одеської публічної бібліотеки Михайло Павлович Алексєєв (1896–1981). У листі В.М. Перетцу від 27 грудня 1926 р. він писав: «Користуюся нагодою, щоб повідомити Вам про себе деякі відомості, які, можливо, частково прояснять Вам моє сильне бажання взяти участь в редактованому Вами збірнику. Я вступив до Університету св. Володимира в 1914 році, через кілька місяців після Вашого від'їзду з Києва до Петербургу. Ваше ім'я, Ваш авторитет, розповіді про Вас Ваших учнів, з якими я незабаром зблизився, і із яких деяких, як, наприклад, С.І. Маслової, О.О. Назаревського, М.К. Гудзії та ін., я донині зараховую до числа своїх кращих друзів, зіграли для мене велику роль в справі вироблення мого світогляду. Вашу «Методологію» я знаю на зубок, від першої до останньої сторінки...»²³. Статтю М.П. Алексєєва «До історії слова «нігілізм», після того як автор, врахувавши зауваження В.М. Перетца, її допрацював, було опубліковано в збірнику на пошану О.І. Соболевського. Додамо, що в майбутньому М.П. Алексєєв стане академіком АН СРСР (1958), головою Радянського і Міжнародного комітетів славістів (1970).

Слід також вказати, що не всі статті, надіслані до редакції видання, увійшли до збірника. Так, редакція відхилила суто інформаційну статтю українського історика, архівіста та музеєзнавця В.М. Базилевича «Два листи М.І. Гнедича»²⁴. Були й такі вчені, які з об'єктивних причин не мали змоги взяти участь у збірнику, присвяченому О.І. Соболевському. Одним із них був репресований академік ВУАН К.В. Харлампович, який, засланий до Тургая (Казахстан), в листі від 8 грудня 1926 р. писав В.М. Перетцу: «Від душі вітаю симпатичне починання ініціативної групи

шанувальників маститого і славного вченого. На жаль, за географічними умовами я не можу взяти активної участі в збірнику. Підходящої готової статті немає, а від матеріалів своїх я відрізаний 1600 верстами шляху, які вимагають для свого подолання 11–12 днів»²⁵.

Звернемо увагу й на те, що статті в ювілейному збірнику на честь О.І. Соболевського передбачалося друкувати російською мовою. Проте деякі українські вчені висловили бажання опублікувати свої праці національною мовою²⁶. Зокрема, до редакції збірника статті українською мовою надіслали С.С. Дложевський («Дещо про природу речень типу «козаченько вбито» української літературної мови»), М.О. Макаренко («Молитовник великого князя Володимира й Сулукадзе») та І.І. Огієнко («Український наголос в XVI віці»).

Однією з проблем, що постала перед редакцією видання, було визначення принципу розміщення статей у збірнику. 14 грудня 1926 р. Відділення російської мови та словесності АН СРСР постановило розміщувати статті за порядком їх поступлення до редакції²⁷. Першими, вже наприкінці листопада 1926 р., свої статті для публікації в збірнику надали українські вчені В.П. Адріанова-Перетц, С.О. Щеглова і В.М. Перетц, а станом на 1 січня 1927 р. до редакції надійшло 109 статей вітчизняних та закордонних філологів і славістів, у т. ч. 30 розвідок було представлено українськими вченими, з яких 15 працювало в наукових установах і вузах України, а інші мешкали в Азербайджані, Білорусі, Польщі, Росії та Чехії. Оскільки праці надійшли вчасно та їхня кількість давала змогу сформувати збірник, статті у виданні було розміщено за абеткою прізвищ авторів.

У квітні 1928 р. збірник статей на пошану академіка О.І. Соболевського побачив світ. Склад збірника був багатогранний, як і наукові інтереси О.І. Соболевського. У збірнику були представлені праці з таких галузей вітчизняної й слов'янської філології, як історія мови і літератури, палеографія, діалектологія, етнографія і фольклор, історія мистецтва та літератури взагалі. І якщо урочистих заходів до ювілею О.І. Соболевського, через його скромність та принципову позицію, не було, то поява збірки на його честь стала виявом заслуженого визнання видатного філолога-славіста.

Отже, епістолярна спадщина В.М. Перетца є важливим джерелом дослідження наукової діяльності українських філологів і славістів першої третини ХХ ст. Зокрема, її аналіз засвідчив

²¹ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8126. Арк. 1.

²² Там само.

²³ Там само. Од. зб. 8096. Арк. 1–1 зв.

²⁴ ІР НБУВ. Ф. 33. Од. зб. 8099. Арк. 1.

²⁵ Там само. Од. зб. 8216. Арк. 1.

²⁶ Там само. Од. зб. 8123. Арк. 1–2; Од. зб. 8177. Арк. 1 зв.

²⁷ Там само. Од. зб. 8052. Арк. 2.

активну участь українських вчених у збірнику, присвяченому О.І. Соболевському. Академіки ВУАН В.М. Перетц і А.І. Лященко стали співініціаторами підготовки збірника, в якому широко свої дослідження представили українські філологи-славісти. Провідну роль у підготовці

збірника відіграли В.М. Перетц як редактор видання, а також його учні С.І. Маслов, К.О. Копержинський, І.І. Огієнко тощо, що згуртували українських дослідників навколо проекту, який став видатним досягненням вітчизняної філологічної науки.

ДЖЕРЕЛА

1. Адрианова-Перетц В.П. Владимир Николаевич Перетц (1870–1935) / В.П. Адрианова-Перетц // Перетц В.Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI–XVIII веков. — Москва ; Ленинград : Изд-во АН СССР, 1962. — С. 206–233.
2. Василюк О. Листи В. Перетца до А. Кримського у фондах Інституту рукопису НБУВ / О. Василюк // Східний світ. — 2010. — № 3. — С. 5–9.
3. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ). — Ф. 33. — Од. зб. 4936. — Арк. 1–2 зв.
4. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 6120. — Арк. 1.
5. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8048. — Арк. 1–24 зв.
6. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8052. — Арк. 1–3.
7. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8061. — Арк. 1–2.
8. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8096. — Арк. 1–4 зв.
9. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8099. — Арк. 1.
10. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8100. — Арк. 1–2 зв.
11. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8123. — Арк. 1–2.
12. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8126. — Арк. 1.
13. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8139. — Арк. 1.
14. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8157. — Арк. 1–2 зв.
15. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8159. — Арк. 1.
16. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8161. — Арк. 1–1 зв.
17. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8177. — Арк. 1–2 зв.
18. ІР НБУВ. — Ф. 33. — Од. зб. 8216. — Арк. 1.
19. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. — Ф. 1198. — Оп. 1. — Спр. 97. — Арк. 1–18.
20. Шаповал А.І. До історії видання праці В.М. Перетца «Слово о полку Ігоревім. Пам'ятка феодальної України-Русі XII віку» / А.І. Шаповал // Глобалізація/європеїзація і розвиток слов'янських культур : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2016 р.). — К., 2016. — С. 408–411.
21. Широкопад Є.Х. Соболевський Олексій Іванович / Є.Х. Широкопад // Українська мова : енциклопедія. — К. : Українська енциклопедія, 2000. — С. 582.

REFERENCES

1. Adrianova-Peretts, V. P. (1962). *Vladimir Nikolaievich Peretts (1870–1935)* [Vladimir Nikolaievich Peretts (1870–1935)]. In *Peretts V.N. Issledovaniia i materialy po istorii starinnoi ukrainskoi literatury XVI–XVIII vekov*. Moscow; Leningrad: Izd-vo AN SSSR. Moscow; Leningrad: Izd-vo AN SSSR, pp. 206–233 [In Russian].
2. Vasyliuk, O. (2010). *Lysty V. Perettsa do A. Krymskoho u fondakh Instytutu rukopysu NBUV* [Volodymyr Perets' Letters to Agathangel Krymsky in Funds of Institute of Manuscript of the VNLU]. In *Shkhdnyi svit* [The World of the Orient], 3, pp. 5–9 [in Ukrainian].
3. Instytut rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho (IR NBUV). F. 33, Od. zb. 4936, Ark. 1–2 zv. [in Russian].
4. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 6120, Ark. 1 [in Russian].
5. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8048, Ark. 1–24 zv. [in Russian].
6. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8052, Ark. 1–3 [in Russian].
7. IR NBUV. F.33, Od. zb. 8061, Ark. 1–2 [in Russian].
8. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8096, Ark. 1–4 zv. [in Russian].
9. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8099, Ark. 1 [in Russian].

10. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8100, Ark. 1–2 zv. [in Russian].
11. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8123, Ark. 1–2. [in Russian].
12. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8126, Ark. 1 [in Russian].
13. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8139, Ark. 1 [in Russian].
14. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8157, Ark. 1–2 zv. [in Russian].
15. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8159, Ark. 1 [in Russian].
16. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8161, Ark. 1–1 zv. [in Russian].
17. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8177, Ark. 1–2 zv. [in Russian].
18. IR NBUV. F. 33, Od. zb. 8216, Ark. 1 [in Russian].
19. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv-muzei literatury i mystetstva Ukrainy. F. 1198, Op. 1, Spr. 97, Ark. 1–18 [in Russian].
20. Shapoval, A. I. (2016). Do istorii vydannia pratsi V. M. Perettsa “Slovo o polku Ihorevim. Pamiatka feodalnoi Ukrainy-Rusi 12 viku” [To history of the Edition of Work by V. M. Peretts “Tale of Igor’s Regiment. Monument of feudal Ukraine-Russi of the 12th century”]. In *Hlobalizatsiia/ievropeizatsiia i rozvytok slovianskykh kultur: Prceedinds of the Conference*, Kyiv, May 24, pp. 408–411 [in Ukrainian].
21. Shyrokorad, Ye. Kh. (2000). Sobolevskyi Oleksii Ivanovych. In *Ukrainska mova: entsyklopediia* [Ukrainian language: encyclopedia], p. 582 [in Ukrainian].

Andrii Shapoval

PARTICIPATION OF UKRAINIAN SCIENTISTS IN EDITION OF COLLECTION OF ARTICLES IN HONOUR OF O. I. SOBOLEVSKYI (BASED ON EPISTOLARY MATERIALS)

Article is devoted to reconstruction of history of the edition of the collection of articles in honour of the outstanding Russian philologist-Slavist, the linguist, the palaeographer, the specialist in folklore, the academician of the St. Petersburg academy of Sciences Oleksii Ivanovich Sobolevskyi (1857–1929). The relevance of article is defined by the fact that the collection of articles as the academic publication has been published ninety years ago in 1928 and became big achievement in the sphere of Slavic philology and philological science. A source of a research is correspondence of the Ukrainian and Russian philologist, academician All-Ukrainian and St. Petersburg Academies of Sciences of V. M. Peretts with Ukrainian and foreign philologists and Slavists which is kept in personal fund of the Ukrainian literary critic S. I. Maslov at the Institute of Manuscript of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. On the basis of the analysis of epistolary heritage of V. M. Peretts’s the role in preparation of the collection of articles as initiator and editor of the edition is highlighted. Special attention is paid to participation in the edition of the collection of articles by the Ukrainian scientists, including V. N. Peretts’s pupils on the Seminar of the Russian philology in Kyiv such as S. I. Maslov, M. K. Gudziya, K. O. Koperzhinsky, I. I. Ogiyenko, Ye. A. Rikhlik, et al. Participation in the edition of the Ukrainian philologists and historians who lived in Kyiv, Kharkiv and Odesa is highlited. Participation in the edition of the collection of articles in honour of A. I. Sobolevskyi, by the European scientists and the Ukrainian philologists who were in emigration in Poland and Czechoslovakia is displayed.

Key words: O. I. Sobolevsky, V. M. Peretts, epistolary heritage, Slavic philology, philology.

Дата надходження статті до редакції: 22.02.2018.